

ŽEGA

ŽEGA

Hesus Karasko

Sa španskog prevela
Vesna Stamenković

Naslov originala

Jesús Carrasco:
INTEMPERIE

Copyright © Jesús Carrasco, 2013
Copyright © 2018. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Vesna Đukić

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-010-3

Smederevo, 2018.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

U znak sećanja na Nikolasa Karaska Rojana

1

Iz svoje rupe u zemlji čuo je odjek glasova koji su ga dozi-
vali, i kao da su u pitanju zrikavci, pokušao je da dokuči gde
se svako od njih nalazi u maslinjaku. Povici kao spaljene
lovorike. Ležeći na boku, njegovo je telo zgrčeno u obliku
slova S popunjavallo čitavu rupu, i jedva da je imao mesta da
se pomeri. Sklupčao bi se i obgrlio kolena ili bi stavio ruke
ispod glave umesto jastuka, ostavljajući samo malo prostora
za ranac s hranom. Rupa je bila prekrivena grančicama oči-
šćenim od lišća i prebačenim preko dve debele grane koje su
služile kao grede. Stegao je mišiće vrata i isturio glavu kako bi
mogao što jasnije da čuje, i poluzatvorenih očiju naćulio je uši
tragajući za glasom koji ga je nagnao u beg. Nije ga pronašao,
niti je razabrao lavež; odahnuo je znajući da bi samo dobar
pas tragać mogao da pronađe njegovo skrovište. Neki pti-
ćar ili hromi tragać za tartufima. Možda neki baset, od onih
s kratkim, tankim nogama i velikim, mekanim ušima, kakve
je video u jednom časopisu koji je stigao iz prestonice.

Srećom po njega, u ravnici nije bilo mesta ni za šta egzo-
tično. Tu je bilo samo hrtova. Malo mesa razvučenog preko
dugih kostiju. Tajanstvenih životinja koje su iz petnih žila
jurile za zećevima ne zastajkujući da onjuše vazduh, jer im

je jedina svrha na Zemlji bila da jure i kidaju. Crvene linije na rebrima pekle su ga, podsećajući ga na udarce gazdinog korbača, istog onakvog kakvim su u pustari tukli decu, žene i pse. U svakom slučaju, oni su trčali, a on je ležao nepomično u malenoj rupi u zemlji. Izgubljen među stotinama mirisa koje dubine čuvaju za crve i mrtve. Mirisa koje ne bi trebalo da oseća, ali za kojima je namerno tragao. Mirisa koji su ga udaljavali od majke.

Svaki put kad bi video nekog hrta ili pomislio na njih, setio bi se jednog čoveka iz sela, invalida koji je išao ulicama na triciklu s ručkom spreda koju je okretao, nadvijen nad njom kao verglaš. U predvečerje, ostavio bi za sobom kuće i pošao ravnicom severno od sela, jer se samo tuda mogao kretati sa svojom napravom. Psi su ga pratili, vezani oko vrata pohabanim konopcem. Bilo je teško gledati ga kako se vuče pomoću svoje grube mašine, i dečak se uvek pitao zašto nije upregao životinje da ga vuku. U školi su pričali kako bi životinju koju više ne želi obesio o neku maslinu. U svom kratkom životu već je video desetine pasa kako vise vezani za vrat, sušeci se na dalekim stablima. Vreće od krzna pune rasutih kostiju, poput džinovskih larvi.

Čuo je da su ljudi već blizu i pritajio se. Slušao je svoje ime kako odjekuje među drvećem, kao kapi kiše koje se odbijaju o površinu vode. Šćućuren u svom skrovištu, pomislio je kako će mu to biti jedina nagrada: da sluša kako ga dozivaju, opet i opet, kroz maslinjak u cik zore. Prepoznao je glas krčmara, i jednog od mazgara koji su provodili leto u selu. I mada ih nije čuo, pretpostavio je da su tu i poštar i korpar. Obuzela ga je neočekivana radost, vlažna i topla, u dnu njegove rupe. Glupa, dečja razdraganost od koje se naježio. Zapitao se da li bi i njegovog brata isto ovako tražili, da li bi i on mogao da

navede toliko mnogo ljudi da pođe u potragu za njim. Okružen horom glasova, pomisli kako je možda stresao prašinu sa zaboravljenog zajedništva, i njegov se bes na trenutak skupio duboko u stomaku. Oko sebe je okupio sve muškarce iz mesta, sve snažne, grube ruke koje su zarivale plugove u zemlju i punile brazde semenom. Pokrenuo je događaj. Pomislio je kako je potreba da se udruže možda primorala stare neprijatelje da rame uz rame zasuču rukave. Zapitao se da li će išta od tog trenutka ostati nakon nekoliko godina, ili nekoliko nedelja. Hoće li se o tome razgovarati ispred crkve posle mise, ili u kafani. Zatim je pomislio na svog oca i zamislio ga je kako svakome sve objašnjava. Video ga je kako se, kao toliko puta ranije, pravi bespomoćan. Kako pokušava sve da ih uveri da je dečak, trčeći za fazanom, slučajno upao u duboku jamu. Da je nesreća još jednom zadesila njegovu porodicu i da mu je Bog upravo oteo njegovu krv i meso. Protresao je glavu koja mu je gotovo bila između kolena kao da će tako odagnati ove misli. Očev lik, brižan i uslužan, vratio mu se u misli zajedno s namesnikovim likom. Prizor koji je, više od ma kog drugog, u njegovom telu izazivao najrazličitije nemire. Naćulio je uši najviše što je mogao, ali nije razabrao namesnikov glas, i čak ga je i to odsustvo uplašilo. Zamislio ga je kako hoda s cigaretom u ustima iza reda muškaraca koji su u ovom trenutku pretraživali maslinjak. Tu i tamo šutnuo bi grumen zemlje, ili bi se ravnodušno sagnuo da pokupi poneku maslinu zaoštalu od poslednje berbe. Lanac od sata izvirivao bi mu ispod sakoa. Šešir od smeđeg filca, leptir-mašna, tesni okovratnik, brkovi uredno ukrućeni šećernom vodicom.

Muški glas na nekoliko metara od jame prenuo ga je iz razmišljanja. Bio je to učitelj. Razgovarao je s nekim drugim ko je bio malo dalje. Dečak je primetio da mu srce sve brže lupa

i osetio kako mu krv kulja kroz telo. Bol ga je, posle svih tih sati provedenih u skućenom prostoru, terao da izađe napo-
lje. Pomislio je kako bi sve to mogao da završi istog trena i
tako reši problem neudobnosti. Nije nikoga ubio, nije ništa
ukrao, nije uzeo uzalud ime Boga svojega. Bio je spreman
da pomeri grane koje su prekrivale njegovu jamu kako bi
privukao pažnju najbližih ljudi. Jedan bi učutkao drugoga, a
zatim bi okrenuo glavu i oslušnuo u pravcu iz kog je začuo
zvuk. Zgledali bi se. Oprezno bi pošli prema gomili grana
pitajući se hoće li ispod njih pronaći zeca ili izgubljenog
dečaka. Zatim bi razmakli grane i videli ga zgrčenog na dnu.
Pretvarao bi se da je bez svesti, što bi, zajedno s ostacima
blata, vlažnom odećom i prljavom kosom, upotpunilo sliku
njegovog uspeha. Tako bi imao barem trenutak slave. Hleb
današnji i sutrašnju glad. Potom bi se, na povik ovih najbli-
žih, sakupili i ostali. Stigao bi i zadihani otac, u prvom tre-
nutku zbunjen i radostan. Okupili bi se oko njega toliko da
bi gotovo ostao bez vazduha. Šibica u trenutku kad počinje
da gori, u žaru, još uvek bez traga slatkog plamena koji će
na kraju progutati njeno drvce. Izvukli bi ga uz razdragane
povike. Svud oko njega, snažni, muški zagrljaji podizali bi
malene oblake prašine s leđa. Zatim, povratak u selo na nosi-
lima, među zemljoradničkim pesmama i mešinama toplog
vina, s grubom očevom rukom na njegovim malim, tamno-
putim grudima. Veseli početak drame koja će ih sve odve-
sti u krčmu, a potom svakog od njih svojoj kući. Na kraju,
debeli kameni zidovi koji nose krov i čuvaju svežinu stvari
na policama kao jedini svedoci. Uobičajeni glasnik očevo
pohabanog kaiša. Bakarna kopča para ustajali vazduh kuhi-
nje, brza i bez ikakvog sjaja. Prizor njegovog žalosnog tela
na dnu jame, okrenut protiv njega.

Čuo je kako učitelj glasno trese nos gotovo tik iznad njegove jazbine. Gromoglasni zvuk od koga je treperila njegova suva maramica, a sva su deca u školi morala da priguše smeh. Senka njegovog mršavog tela prešla je preko svoda. Sklopio je oči i čvrsto stisnuo zube dok je čovek mokrio na gomilu grana iznad njegove glave.

Pustio je da prođe mnogo vremena otkako je čuo poslednji glas kako se udaljava iz maslinjaka. Hteo je da bude siguran da neće nikoga sresti kada podigne grane, i odlučio je da čeka koliko god bude potrebno. Ni svi ti sati provedeni ispod zemlje, ni učiteljeva mokraća koja mu je slepila kosu, ni glad, koja ga je prvi put podbola, nisu bili dovoljni da ga pokolebaju, jer ga je u stomaku još uvek izjedao crni cvet njegove porodice. Savladao ga je san.

Kad se probudio, sunce je već bilo visoko. Jarka podnevna svetlost prodirala je kroz njegov zaslon od grana slabašno mu obasjavajući kolena zracima tankim poput igala, u kojima je lebdela prašina. Čim je otvorio oči, shvatio je da je sav utrnuo i pomislio kako ga je upravo to i prenulo iz sna. Proračunao je da je tu proveo između šest i osam sati i bilo mu je jasno da mora što pre da izađe iz jame. Sasvim polako, podigao je glavu i kosom dotakao zaslon. Vrat kao zardala šarka. Uspravio se u artritičnom ritmu i razmaknuo grane pa se osvrnuo oko sebe i uverio da nema nikoga. Mogao je da izađe i nastavi prema severu, gde je znao da postoji izvor na kom su mazgari pojili svoje životinje. Možda bi tamo mogao da se sakrije u trsku i iskoristi trenutak nepažnje da uskoči u kola nekog trgovca, među krpe i lonce, i ponovo se iskrade iz njih kilometrima daleko od sela. Znao je, međutim, da bi

do izvora morao usred bela dana da pređe preko otvorenog polja na kome bi mu jedini zaklon pružala, tek tu i tamo, poneka usamljena gomila kamenja. U ravnici, svaki pastir ili lovac prepoznao bi izgubljenog dečaka u njegovoj slabašnoj pojavi. Nije mu bilo druge do da ostane sakriven do sumraka, u vreme kada bi njegovi vižljasti udovi mogli da prođu kao neki suvi grm ili tamni obris naspram narandžastog sunca na zalasku. Vratio je grane na mesto i šćućurio se.

Tako sakriven, posmatrao je bubašvabe, stenice i, pre svega, crve. Opipao je rupu u koju je zavukao ranac. Otvorio ga je i izvukao komadić hladnog mesa koji je polako žvakao. Otpio je mlaku vodu iz mešine koja se, pošto je danima bila sakrivena u očekivanju bekstva, nadula kao crknuta mačka. Ubrzo je počela da ga pritiska puna bešika, i što je više vremena prolazilo, to je više naticala, sve dok ga nije zbolela. Bila je stisnuta dok je sklupčan ležao, i tu i tamo pobegla bi mu poneka kapljica mokraće, od čega bi mu bilo još teže. Kad više nije mogao da izdrži probadanje, pokušao je da spusti pantalone. Cimaio je rajsferšlus i povlačio pojas, ali u skučenom prostoru jedva je mogao da se pomeri. Razmotrio je mogućnost da izađe na tren, ali se plašio da će ga ugledati izdaleka, ili da će ostaviti ma kakav trag poteri koja mu je sasvim izvesno i dalje bila za petama. Nešto kasnije, uspeo je da spusti pojas pantalona tek koliko da otkrije guzove. Spustio je penis između nogu i pokušao da ga što više odvoji od tela. Ali njegovo je skrovište bilo toliko tesno da je odmah kožicom dotakao članke i u tom trenutku više nije mogao da izdrži, te je pustio mlaz da krene kao točak niz brdo. Posle svih tih sati ležanja na dnu jame, utabana glina bila je kao korito u kom se sada obrazovala bara mokraće. Zadah je skrovište pretvorio u otrovnu jamu. Izvio je glavu prema

svodu od grana, ustima tražeći proreze kroz koje bi mogao da udahne malo spoljašnjeg vazduha. Morao je da izađe, da razvali zaslon i iskoči u maslinjak kao pampur koji je najednom izleteo s dna neke močvare. Sklopio je oči i uhvatio se za korenje koje je venulo u suvoj zemlji. Nakon dugih minuta nesvesne napetosti, primetio je da su mu se mišići ukrutili, i obuzeo ga je iznenadni umor od koga je klonuo i ponovo se smestio u maleni prostor rupe. Opijala ga je vlažna toplota, a smekšana glina na koju je naslonio bubrege bila mu je strašno neprijatna. Obamrlost ga je uljuljkala u san.

Probudilo ga je šuškanje lišća napolju u trenu kada je svetlost koja je prodirala kroz granje gotovo potpuno utrnula. Po zvuku je pomislio kako to neki maleni glodar rije po zemlji. Morao je da se ispravi, da isturi grudi, strese blato sa sebe, provetri pantalone, izađe napolje. Morao je samo da se uveri da zvuk koji ga je probudio ne donosi nikakvu pretnju. Ispravio je leđa i počeo polako da pomera zaslon od granja, sve dok se nije ukazao prorez kroz koji je provirio napolje. Poljski miš rio je njuškicom između suvog lišća masline, nekoliko centimetara od njegovog skrovišta. Granu po granu, rastavio je svoj zaslon, u obrnutom rituelu svijanja gnezda. Promolio je glavu i osvrnuo se oko sebe kao periskop, pregledajući čitav maslinjak, ali nije bilo ni žive duše, osim miša koji se izgubio u gomili opalog lišća.

Kad je izašao iz rupe, svetlost je bila crvenkasta i prašnjava. Više nije bilo sunca na horizontu, ali žućkasti oreol osvetljavao je ravnici sa zapada i izduživao senke na jalovoj zemlji. Protegnuo se na sve strane. Izvio se, pognuo, ustao i tapkao nogama, i na trenutak je smetnuo s uma da je u bekstvu, te

nije primetio geometrijski pravilne komadiće blata koji su ostajali za njegovim donovima. Pantalone su mu i dalje bile vlažne. Raširio je noge i prstima razvukao tkaninu da bi je odlepio od kože. Da je pobegao zimi, pomislio je, sada bi bila zaledena.

Odabrao je skrovište mesecima ranije, zato što je to bio jedini šumoviti kutak nedaleko od sela. U ono vreme nije znao u koje će doba noći uspeti da izađe iz kuće, niti koliko će vremena imati da stigne do nekakvog skrovišta. Ako bi pobegao u ma kom drugom smeru, videli bi ga sa nekoliko stotina metara daljine. Tu je barem mogao da računa na zaklon maslinjaka. U samom maslinjaku odabrao je severni rub, jer se s te tačke pružao najbolji pogled na ravnicu s kojom će morati da se suoči.

Skinuo je odeću i okačio je na nisko granje da se prove-tri. Primetio je da mu je koža smrdljiva i natečena. Gugutke su letele među krošnjama u potrazi za sigurnim mestom na kome će provesti noć. Istrljao je telo suvom zemljom, kao da je slon, i na trenutak se osetio malo bolje. Izvukao je ranac iz rupe i pošao duž maslinjaka na obodu ravnice sve dok nije pronašao naizgled odgovarajuće stablo. Go je seo na tlo i naslonio leđa na koru drveta. Kamenčići su mu se zarili u zadnjicu, a kora drveta ga je žuljala. Kad se smestio, uzeo je ranac i iz njega izvadio krišku tvrdog sira i koricu hleba. Progutao je sir razmišljajući o tome kako noć osvaja zemlju. Iznad njegove glave, ptice su cvrkutale u krošnjama maslina. Glodao je koricu držeći je masnim rukama, a kada je utvrdio da je sasvim oglodana, podiže ruku kao da će je baciti, ali se zaustavi pre nego što je poletela. Pomisli na glasove ljudi koji su ga dozivali čitavog jutra. Okrenuo se prema maslinjaku i zamislio njihove senovite obrise, i kako u tišini odjekuju samo

njihovi glasovi koji ga dozivaju. Zatim se ponovo okrenuo prema ravnici i gurnuo ostatak hleba u torbu. I dalje je bio gladan, i još je jednom pretražio svoje stvari, znajući da je, sad kad je pojeo sir, jedino što mu je ostalo bila polovina sušene kobasice. Izvadio ju je i prineo nosu. Zatvorenih očiju, udisao je mirise bibera i cimeta. Liznuo je meso i zinuo da ga zagriže, ali je ponovo osetio senke svojih progonitelja, i nije imao kud do da sačuva slasni zalogaj za trenutak veće nužde koji će, u to nije nimalo sumnjao, uskoro doći.

Dugo je jezikom lizao desni pokušavajući da spere oštar ukus koji mu je u ustima ostavio zreli sir. Gricnuo je malo hleba, otpio vodu iz mešine i spustio se na tlo, naslonivši glavu na koren masline koji je štrčao iz zemlje. Nebo je bilo veoma tamne plave boje. Zvezde visoko iznad njegove glave izgledale su kao dragulji umetnuti u prozirnu sferu. Ispred njega, ravnica je sa sebe stresala bol koji joj je sunce tokom dana nanelo, šireći miris na spaljenu zemlju i sušne pašnjake. Mala bela sova prolete mu iznad glave i nestade među krošnjama maslina. Pomisli da se nalazi dalje od sela nego što je ikada u životu bio. Ono što se pružalo pred njim, dalje od spaljene trave pod njegovim nogama, bila je, sasvim sigurno, nepoznata zemlja.

Usred noći zaputio se prema severu, trudeći se da izbegava utabane staze. Pantalone su mu još bile vlažne, ali više nije mario za to. Gazio je po jalovoj zemlji tražeći ostatke slame zaostale od poslednje žetve. Njegovi bi koraci tu i tamo probudili poneku jarebicu, a čuo je i brzo skakutanje kunića koji su bežali pred škripom njegovih čizama. Pošto je izašao iz maslinjaka, nije imao više nikakav drugi plan osim da se drži puta. Znao je da prepozna Mlečni put, duplo V Kasiopeje i Velikog medveda. Pomoću njih, pronašao je Severnjaču i pošao u tom smeru.

Iako nije bio u bekstvu ni čitav jedan dan, znao je da je prošlo dovoljno vremena da strah već poteče ulicama sela, prema kući njegovih roditelja, kao nevidljiva bujica koja će poneti seoske žene, sve dok ih ne izbaci oko majke, naborane poput starog krompira i klonule u postelju. Zamislio je nemir u kući i u selu. Ljude koji vire preko kamene ograde s nadom da će načuti nešto kroz otškrinuta vrata. Zamislio je namesnikov motor parkiran ispred ulaza: snažnu mašinu s bočnom prikolicom koju je vozao po selu i poljima, ostavljajući za sobom oblake prašine i tutnjavu. Dečak je dobro znao tu prikolicu. Mnogo se puta vozio u njoj pokriven prašnjavim

ćebetom. Prisetio se masnog mirisa ispod vune i komadića ispucale gume oko motora. Njegova je grmljavina za dečaka bila kao truba prvog anđela. Ona koja je pomešala oganj i krv i bacila ih na zemlju da od njih svaka travka zelena izgori.

Osim guvernera koji je, koliko je njemu poznato, imao četvorotočkaša, u celom okrugu jedino je namesnik imao motorno vozilo. On ga nikada nije video, ali je stoput čuo priču o tome kako je jednom bio u selu da svečano otvori novi silos za žito. Deca su ga, čini se, dočekala mašući zastavicama od papira, a za proslavu je žrtvovano mnogo jaganjaca. Oni koji su to doživeli, opisivali su automobil kao da je reč o čarobnom predmetu.

Hodajući kao sićušna senka usred tog ogromnog crnila, zapitao se ima li ičega duž linije koja povezuje njegov položaj s tim apsolutnim severom koji bi mogao da mu bude po meri. Možda poneki voćnjak duž puta, izvor čiste vode, busen poljskog cveća. Nije uspeo da zamisli šta tačno očekuje, ali to mu i nije bilo važno. Idući ka severu, udaljavao se od sela, od namesnika i od svog oca. Odlazio je, i to mu je bilo dovoljno. Pomislio je kako je najgore što bi moglo da mu se desi bilo da izgubi ono malo snage što ima hodajući ukrug, ili prema svojima, što bi se svodilo na isto. Znao je da će, ako se nepokolebljivo bude držao puta, pre ili kasnije nabasati na nekoga ili nešto. To je bilo samo pitanje vremena. U najgorem slučaju, običi će oko sveta i ponovo naići na selo. Onda će mu već biti svejedno. Njegove će pesnice biti tvrde kao kamen. I ne samo to: njegove će pesnice i biti od kamena. Za sobom će imati gotovo beskrajn put i, mada nikoga neće sresti, naučiće o sebi i o zemlji dovoljno da namesnik više ne može da

ga potčini. Zapitao se da li bi pod takvim okolnostima bio u stanju da oprostí. Da li bi, pošto pređe ledeni pol, senovite šume i neke druge pustoši, u njemu i dalje buktao plamen koji ga je žario iznutra. Možda bi osećaj bespomoćnosti koji ga je prognao iz doma koji mu je Bog namenio do tog trenutka već iščileo. Možda bi ga daljina, vreme, i stalni dodir sa zemljom smirili i otupeli. Setio se kartonskog globusa koji su imali u školi. Velike lopte koja se jedva držala na onoj tankoj drvenoj nožici. Kad je pogleda, lako bi na njoj pronašao mesto na kome se nalazi ravnica, jer su prsti mnogih naraštaja dece, godinu za godinom, habali tačku na kojoj je selo, sve dok nisu obrisali čitavu zemlju i more koje je okružuje.

Razabrao je u daljini svetlu tačku nalik na vatru i zapitao se koliko je daleko. Zastao je i pokušao da preračuna razdaljinu, ali nije mogao da je odmeri u nedokučivoj pomrčini koja ga je okruživala. Pomislio je kako bi ono što mu se činilo kao plamen vatre u daljini mogao biti i žar šibice nekoliko metara od njega, ili čak čitava kuća u plamenu kilometrima odatle.

Poput Indijanca opčinjenog svetlucavim drangulijama koje mu nudi konkistador, uputio se prema toj jedinjoj svetloj tački u pustoši koju je prelazio. Više od sata hodao je po neravnom glinenom i kamenitom tlu. Vetar mu je duvao u lice, što je značilo da ga onaj ko je upalio vatru, sve i da ima pse, neće otkriti ako ne bude napravio nekakav zvuk. Približavao se svetloj tački bez jasnog cilja. Mogao je to biti neki pastir, mazgar ili bandit. Verovao je da će mu, kad se dovoljno približi, svetlost vatre otkriti nešto više. Plašio se da ne naiđe na kriminalca. Nije znao ni da li oko vatre spavaju šugavi psi. Znao je, međutim, da će mu trebati hrana i voda od onoga

ko je upalio vatru. Da li će mu ih tražiti ili će morati da ih ukrade, odlučio je kad bude saznao s kim ima posla. Začuo je zveket klepetuša iz pravca vatre i to ga je malo smirilo. Ipak, poslednjih nekoliko metara prešao je u apsolutnoj tišini. Koraćao je lagano spuštajući stopala kao da je tlo prekriveno ružinim laticama. Nedaleko od logorske vatre naišao je na gomilu bodljikavih plodova nopala*, i zastao je skriven iza njih da bolje osmotri okolinu.

S druge strane vatre na zemlji je ležao čovek. Iako je bio licem okrenut prema svetlu, dečak nije uspeo da razabere kojih je godina, jer mu je čebe prekrivalo čitavo telo, od peta do potiljka. Bledi sjaj, nalik na udaljeni žar, počeo je da se uzdiže na horizontu, otkrivajući obrise drveća koje je skrivala noćna tmina. Učinilo mu se da nazire krošnje nekoliko stabala i pretpostavio je da se stado zadržalo na tom mestu iz istog razloga kao i drveće. Jedna koza izašla je iz mraka i prošla ispred pastira, a zatim ponovo nestala iza kulisa zore. Njena klepetuša opisala je liniju zvuka u vazduhu nalik na konopac s čvorovima. Sa strane, jedan magarac spavao je sklopčan s prednjim nogama savijenim pod grudi. Na sve strane, pomaljali su se obrisi nepomičnih tela koza koje će se uskoro probuditi. Kraj čovekovih nogu ležala je kožna torba, a maleni pas spavao je šćućuren pored nje.

Blaga svetlost vatre pomerala je senke kao crne plamenove. Dečak je isturio glavu kroz lišće kako bi pokušao da razabere čovekove crte lica. Osetio je da ga je nešto ubolo u ruku i brzo ju je privukao sebi. Kopča na torbi tiho je zvecnula. Pas otvori oči i ispravi špicaste uši. Istog trena je ustao i počeo

* Vrsta kaktusa čiji se plodovi koriste u ishrani i narodnoj medicini. (*Prim. prev.*)

da njuši vazduh na sve strane. Dečak je čvrsto držao ruku uz telo drugom rukom, kao da ova ima svoj život i da će se svakog trena baciti na bodljikave plodove kaktusa. Pas je počeo da kruži, prvo oko pastira, a potom u sve širem pojasu, približavajući se mestu na kom se nalazio dečak. Dečaku se pas nije činio previše opasnim dok je gledao kako mu se primiče, mada je znao da s tom vrstom nikada nisi siguran. Džukac, tako su ih zvali u selu. Životinja bez pedigrea, patuljasta i bez razaznatljivih odlika rase, usled beskrajnog niza genetičkih ukrštanja. Kad je prišla na nekoliko metara, životinja je stala, a zatim zaista usmerila pažnju na gomilu bodljikavih plodova. Onjušila je vazduh i, ko zna zašto, prestala je da bude podozriva, spremna da skoči u odbranu od uljeza, i počela radoznalo da maše repom. Kada ga je pronašla, nije se ni uplašila, ni zalajala. Naprotiv, prišla mu je i njušnula ruku koju joj je dečak pružio da ne bi zalajala. Liznula ju je, i u tom trenutku dečaka je napustio strah od toga da će ga odati. Činilo se kao da su ga miris zemlje ili mokraće kojom je bio natopljen približili psećem svetu. Obema rukama uhvatio ga je za glavu i pomilovao ispod brade. Neko vreme pas je mirno uživao u češkanju. Taman dovoljno dugo da dečak donese odluku da pređe čistinu koja ga je delila od torbe spuštene kraj čovekovih nogu.

Otvorio je svoj platneni ranac i izvadio polovinu kobasice koja mu je ostala. Ostavio je psa da sedi i predano glode komad suvog mesa, i obišao svoj zaklon kako bi se oprezno uputio prema torbi. Svetlost vatre bacala je njegovu nemirnu senu na kaktus iza njegovih leđa. Dok je prilazio, obuzeo ga je strah i on je pozeleo da se povuče i vrati se tamo odakle je došao. Otišao bi na neko bezbedno mesto i sačekao da svane i da ponovo razmotri svoje mogućnosti. Iza kaktusa,

pas je žvakao poslednje ostatke njegove hrane, i znao je da nazad više ne može.

Vratio se prvobitnoj zamisli, koliko jednostavnoj, toliko i zastrašujućoj. Tiho će se prikrasti torbi, pažljivo je skinuti sa uzice i privući je sebi, a zvuke će prikriti meketanje koza. Bilo mu je jasno da ne treba ni da pokušava da vidi čovekovo lice, jer bi to bilo nepristojno i drsko. Osim ove hrane čije je ostatke upravo dovršavao pas, nikada nije ništa ukrao od odraslog čoveka, i sada je to radio samo zato što nije imao druge. U njegovoj kući, i kamenje u zidovima znalo je nepisano pravilo po kome dečaci moraju da gledaju u pod kad ih uhvate u nečemu što se ne priliči. Morali su da pokažu potiljak, krotko kao pokajnik ili žrtveno jagnje. U zavisnosti od ozbiljnosti prekršaja, udarac u potiljak bio bi jedina kazna, ili tek uvod u veće batine.

Kad se već primakao čoveku, ponovo ga je obuzela sumnja, i kolebao se da li da ukrade torbu. Palo mu je na pamet da jednostavno sačeka kraj vatre da se čovek probudi. Onda će izaći pred njega kao ono što i jeste: bespomoćno dete koje mu ne predstavlja nikakvu pretnju. Pomislio je da bi, uz malo sreće, čovek mogao biti pastir iz nekog drugog kraja, koji je dospeo čak tu u potrazi za ostacima poslednje žetve. Naviknut na samoću, možda će čak biti i zahvalan za malo društva. Ponudiće mu malo hrane i nešto da popije, a zatim će svako produžiti svojim putem.

Najednom začu nekakav zvuk iza leđa i skameni se. Stajao je mirno, mišića ukočenih pred ponorom koji je u njemu ostavio strah. Nestali su pastir, torba i stado. Odnela ih je ista ona tama u kojoj se rastočio i njegov um. Zadrhtao je, stomak je počeo da mu daje prve znake buđenja, primetio je nešto čvrsto što ga je guralo u slabine, i protiv svoje volje okrenuo

se da vidi šta je to. Pas ga je gurnuo njuškom. U zubima je nosio kanap od kobasice. Dečak je duboko uzdahnuo, potražio oslonac na tlu i vratio se svom naumu.

Torba je bila od grube kože. Mirisala je na sušeni luk i znoj. Prstima je uhvatio uzicu i blago je povukao. Vukući torbu, osetio je njenu težinu, i sasvim zaboravio svaki oprez. Um mu se ispunio slikama hrane, a sve što ga okružuje zamenilo je maštanje o onome što se nalazi u toj torbi. Uspeo je da pomeri svoj plen nekoliko centimetara u gotovo potpunoj tišini, sve dok od jednog halapljivo brzog pokreta čvrsto dno torbe nije zagrebalo po šljunku kao koža kojom je presvučen doboš.

„Kud si pošao s tim?“

Skamenio se od promuklog glasa s druge strane vatre, a plamen je obasjao grimasu u koju se pretvorilo njegovo lice. Glumac u nemom filmu ili dete koje su prvi put uhvatili u nebranom grožđu.

„Gladan sam, gospodine.“

„Zar te niko nije naučio da tražiš?“

U tom trenutku pozeleo je da potrči s torbom i za sobom ostavi čoveka koji mu se obraćao ispod ćebeta. Zapitao se da li bi pas u tom slučaju bio manje prijateljski nastrojen. Još uvek nije znao ništa o odanosti i vremenu koje sve čvršćim vezama povezuje dva bića koja ga provode zajedno.

„Pomozi mi da ustanem, mali.“

Dečak ispusti kožnu uzicu i sitnim koracima pride čoveku. Nekoliko metara od njega, zastao je i pogledao poluskriveno telo. Lice mu je bilo prekriveno ćebetom, ali su mu noge ispod kolena bile otkrivene. Čovek se promeškoltio ispod pokrivača, možda da zaveže pantalone ili da potraži upaljač, a kada je izvirio, dečak je već bio iza kaktusa. U tih nekoliko

trenutaka koje je proveo sakriven, slabašna svetlost počela je da otkriva obrise u daljim uglovima oko logorske vatre. Utvrdio je da su, baš kao što je i mislio, stabla bila topole, i na njihovim krošnjama prepoznao je znake suše. Izbrojao je devet koza i jednog jarca. Primetio je građevinu koju ranije nije video: kupastu kolibu od grana nasečenih sa stabala iza nje. S njenih zidova visili su kaiševi, konopci, lanci, jedna limena kofa za mužu i pocrneli tiganj. Kućica je pre bila privremeno boravište nego skrovište. Između nje i topola stajao je pletar od trske oslonjen na četiri koca pobodena u zemlju.

Dok je dečak osmatrao okolinu, pastir je imao tek toliko vremena da sedne i zamota cigaretu. Trebalo mu je nekoliko minuta da se uspravi jer mu se ćebe umotalo oko nogu i laktova. Iako nije mogao dobro da razazna crte njegovog lica, dečak je prema pokretima zaključio da je u pitanju stariji čovek. Slabašni starac koji spava obučen. Tamni kaput s velikim reverima, nepočešljana, seda kosa, i nešto nalik na bele poteze četkicom koji su mu prekrivali lice od nosa naniže.

Pastir je video dečaka koji je izašao iza kaktusa, ali nije se obazirao na njega, usredsređeno duvajući u plamen svog upaljača. Dva metra od čoveka, dečak se zaustavio. S te razdaljine ugledao je pastirovu prljavu kosu nalik na slamu i rupe na laktovima kaputa. Sedeo je na zemlji nogu prekrivenih čebetom, i dečaka je iznenadilo to što su mu leđa i dalje bila pogrbljena. Starac je podigao pogled i zagledao se u njega. Stavio je cigaretu iza uha i dlanom pokrio narandžasti plamen. Onda je načinio pokret koji će dečak videti još mnogo puta. Ispružio je palac i kažiprst u obliku slova V i vrhovima prstiju obrisao pljuvačku iz uglova usana. Zatim je kažiprstom prešao preko istog mesta, kao da pokušava da iz usta skloni nestašne dlake neurednih brkova.

„Sedi da jedeš.“

Čovek prstom pokaza na mesto nešto dalje od svojih nogu i dečak sede na tlo tamo gde mu je starac rekao. Nekoliko trenutaka starac je okretao točkić upaljača i duvao u fitilj, bezuspešno pokušavajući da ga upali. Dečak ga je posmatrao ćutke, poluotvorenih usta, začuđen nespretnošću starca koji ne bi uvek uspeo da pritisne točkić na pravom mestu i odgovarajućom snagom. Ruke su same počele da mu se kreću, pošto je i sam mnogo puta upotrebio sličnu spravu.

Kada je starac konačno uspeo da upali cigaretu i povukao prvi dim, slobodnom rukom oslonio se na zemlju i opustio leđa, kao da je napokon obavio neki neodložan posao. Zviznuo je kroz zategnute usne i pas je ustao i potrčao ka mestu gde se meškoljilo stado. Za tren oka, životinja je sakupila grupicu smeđih koza i dovela ih do pastira. Ne ustajući, čovek je uhvatio jednu od koza za zadnju nogu zakrivljenim štapom i privukao je sebi. Jednom rukom držeći životinju, čovek je zbacio ćebe i skupio noge. Dečak je sve to posmatrao začuđen iznenadnom spretnošću čoveka koji je još malopre čitavu večnost palio cigaretu. Kad mu se zadnjica koze našla ispred lica, stavio joj je limeno lonče ispod vimena. Prvi mlazovi odjeknuli su u metalnoj posudi. Kad je izmuzao dovoljno mleka, pustio je kozu, i ova je odskakutala nazad kod ostalih. Zatim je pružio posudu dečaku i, videvši da se ovaj nije ni pomerio s mesta, spustio je na zemlju i nastavio da puši.

U tišini su žvakali kriške masnog sira, komade suvog mesa i nešto tvrdog hleba. Pastir je potezao velike gutljaje iz svoje mešine s vinom, a dečak je razmišljao o tome kad će ga upitati odakle je i šta traži tu. Plašio se da je vest o njegovom nestanku stigla i ovamo, znajući da se, koliko god da je naporan bio njegov podvig, još uvek nije mnogo udaljio od sela.

Na trenutak je pomislio kako bi starčeva dobrodošlica mogla da bude samo trik ne bi li ga zadržao dok sačeka da tuda prođe potera, ili možda čak i sam namesnik. U tom slučaju, već je znao šta bi učinio. Potrčao bi prema gomili plodova kaktusa i zavukao bi se u nju. Konji bi nervozno trupkali oko bodljikavih plodova, i ne bi se usudili da uđu. Ako bi hteli da ga vrate kući, morali bi silom odatle da ga izvuku. Morali bi da pocepaju košulje i da ga s konja rane ili izrešetaju, i na kraju još i da ubiju svedoka.

Kada je starac odlučio da je doručak završen, zavukao je ruku pod kabanicu koja je ležala nedaleko od njega i ispod nje izvukao zgužvani list iz novina. Umotao je nešto hrane u njega i paketić pružio dečaku, koji ga je samo posmatrao sve dok se pastiru nije umorila ruka, pa ga je, kao i mleko pre toga, starac samo spustio na tlo. Stavio je ostatak hrane u torbu i ponovo zamolio dečaka da mu pomogne da ustane. Dečak je prišao i tek onda osetio mešavinu mirisa čovekovog tela. Sladunjavi vinski zadah oko glave i osušeni znoj na njegovoj gruboj koži. Kad ustane, nije bio mnogo viši od dečaka. Nosio je pantalone vezane kanapom oko struka, a čizme su mu izgledale kao da su od kartona. Nakon što mu je pomogao da se uspravi, dečak se povukao nekoliko koraka i nastavio da posmatra čovekove pokrete koji su, iz minuta u minut, postajali sve spretniji. Dečaka je ponovo iznenadila lakoća s kojom se kretao, saginjući se da podigne i presavije prekrivač. S prekrivačem u rukama, čovek je opet zviznuo psu, koji je ustao i otrčao prema mestu gde su pasle još dve tri koze.

Starac je prišao udžerici i proturio glavu kroz procep u granama koji je služio kao ulaz. Izašao je s plutanom šamlicom i kofom. Skinuo je kanticu za mleko s mesta na kome je

visila i sve zajedno uneo u maleni obor. Pas je sakupio stado i poterao ga lavežom i pretećim škljocanjem zuba. Kada su stigli, čovek je otvorio jednu stranu obora i uterao koze unutra. Pošto su sve ušle, vratio je ogradu na mesto i pričvrstio je komadom debelog kanapa koji je visio s jednog koca. U skućenom prostoru, životinje su meketale i pele se jedne na druge kao u ključalom loncu.

Pastir je spustio limenu kofu uz sam ugao ograde koja mu je poslužila kao vrata. Posuda je bila jednako široka pri vrhu kao i pri dnu, i dečaka je podsetila na onu kojom su u njegovoj kući praznili poljski klozet. Starac je spustio kofu na prašnjavu zemlju i počeo da je vrti sve dok se nije uverio da ne kleca. Iz gomile gvožđurije izvukao je bradvu i tri zarđale šipke. Očistio je dršku alatke od ostataka blata i počeo da zakucava metalne šipke u zemlju, duž spoljašnje ivice kofe. Kada je završio, proverio je da se posuda, kao postavljeni kamen pločnika, ne pomera s mesta. Namestio je šamlicu ispred kofe za mleko i seo na nju. Dečak je ćutke stajao, ne pomerajući se s mesta, i posmatrao čitav prizor kao da gleda spuštanje Bogorodice. Poluotvorenih usta, spuštеноg pogleda, prateći pastirove pokrete tek gotovo neprimetnim okretanjem glave.

Sedeći na šamlici, starac je podigao jedan kolac iz ograde otvarajući uzani prolaz. Pružio je ruku i uhvatio jednu kozu za nogu. Izvukao je i namestio tako da zadnjicom bude okrenuta prema drugom kraju kofe. Uhvatio ju je za vime, gurnuo ga u kofu i počeo da muze. Dok je radio, čovek je podigao pogled prema nebu, kao da na njemu traži znake da će biti kiše. Dečak je, poput pantografa, u većem luku ponavljao starčeve pokrete, i sam obuhvativši pogledom nebo. Iznad njihovih glava, nebeski je svod polako bledeo, gasеći i poslednje

zvezde. Sunce koje se naziralo iza bregova na istoku, uskoro će izaći. Nigde ni oblačka.

Dečak se ponovo okrenuo prema pastiru. Glave gotovo prislonjene na stražnjicu životinje, žustrim pokretima povlačio je vime. Dečaku se činilo da je starac nervozan. Nemirna koza šutnula je kofu i pokušala da pobegne, ali pastir ju je sprečio, vezavši joj noge za dve šipke. Pomuzavši životinju, pustio ju je i ona je otrčala prema topolama, gde se primirila grickajući vrhove najnižih grančica.

Jedna po jedna, sve su koze pomuzene. Dečak je video kako se puni velika kofa i zapitao se šta li pastir radi s tolikim mlekom usred ove pustare. Završivši s poslom, starac je ustao i odneo kofu do kace s mlekom. Presuo je mleko u nju i poklopio je. Zatim se okrenuo i obratio dečaku.

„Svejedno mi je da li si pobegao ili si se izgubio.“

Dečaka je ovaj komentar uhvatio nesprenog, i on je ustuknuo. Starac je dugo ćutao, a zatim dodao:

„Uskoro će doći neki ljudi da pokupe mleko.“